

3. Barın, Erol. "Yabancılara Türkçe Öğretiminde İlkeler". Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı:16. Ankara, 2004.
4. Çetinkaya, Zeynep. Basit Tekrar ve Alıştırmalar Yoluyla Sözcük Öğretimi. Yüksek Lisans Tezi.
5. Demirel, Özcan. Yabancı Dil Öğretimi: İlkeler, Yöntemler, Teknikler. Usem Yayınları, Ankara, 1993.
6. Işık, Ali. Yabancı Dil Nasıl Öğrenilmez? Nasıl Öğrenilir? Elma Yayınevi, Bursa, 2007.
7. Büyükkaragöz, Savaş. Genel Öğretim Metotları, Atlas Kitabevi, Konya, 1995.

Түйін

Мақалада түрік тілін шетел тілі ретінде оқыту үрдісінде студенттердің сөздік қорын молайтуда әндерді пайдаланудың тиімділігі баяндалады.

Özet

Makalede Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde öğrencilerin kelime hazinesinin zenginleştirilmesinde şarkılardan yararlanmanın önemi üzerinde durulmuştur.

Resume

The article deals with the effectiveness of using songs in enriching students' vocabulary in teaching Turkish as a Foreign Language.

SATILMIŞ YILMAZ

Süleyman Demirel Üniversitesi

YABANCILARA TÜRKÇE TERİM ÖĞRETİMİ

Bugün diller arasındaki etkileşimler hızlı gerçekleşmektedir ve yeni keşfedilen her buluşun yabancı dilde karşılığı Türkçenin içine sızmaktadır. Yabancı kökenli terimlerin uluslararası terim olarak algılanmasından dolayı kimi zaman bir takım problemlerle karşı karşıya kalmaktayız. Türkçe'nin kendi içinde bu tür sorunları olmakla beraber, yabancılar tarafından öğrenilme durumu ve talebin günden güne artış göstermesi, yapılacak çalışmalara hız verilmesi gerektiğini de ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla yabancılara Türkçe öğretiminde bazı adımların atılması gerekmektedir. Örneğin, Türkçe öğretim yöntemleri ve teknikleri çeşitlendirilmeli ve mesleki ve akademik hayatta da Türkçenin yaygınlaşması hedeflenerek, Mesleki ve Akademik Türkçe alanlarında uzmanlaşılmalıdır.

Türkçe'yi geliştirmenin ve her alanda yaygınlaştırmanın yollarından biri de teknolojik imkanların iyi kullanılmasına bağlıdır. Böylelikle teknik ve teknolojik alanında Türkçenin kullanılması sağlanmış olacak ve yabancı kelimelerin Türkçeye yerleşmesi engellenmiş olacaktır. Türkçe terimlerin sık kullanımı, yabancı terimlerin kullanımını azaltacaktır. Türkçe terim öğretimi ile bilimsel alanda terimlerin Türkçe karşılıklarının bilinmesi Türkçenin katışıksız ve yalın bir biçimde öğrenilmesine imkan sağlayacaktır. Çoğu zaman yabancı dil öğrenirken, yazarken, konuşurken yabancı kelimelerin kullanıldığına tanık olmaktayız. Söz konusu kelimeler, daha çok bilimsel kelimelerden oluşmaktadır. Dolayısıyla bilimsel ve mesleki Türkçe'nin geliştirilmesi gerekmektedir ve ilk adım da Türkçe terim öğretiminin daha planlı ve kapsamlı ele alınmasıyla başlanmalıdır.

Yabancılara Türkçe öğretimi için yazılmış olan ders kitapları serilerini terimlerin ele alınması bakımından inceleyelim.

M.Hengirmen'in (1993) hazırlanmış olduğu "Türkçe Öğreniyoruz" kitap serisi, Türkçe öğrenmek isteyen yabancılara ve anadilini bilmeyen Türk çocuklarına yönelik hazırlanmıştır. Bu kitaplarda yazarın Almanya tecrübesi gözönünde bulundurularak daha çok Almanlara ve orada doğan Türk çocuklarına gerçek hayatta günlük iletişimde karşılaşacağı olaylar ve durumların içerdiği metinler ve diyaloglar vasıtasıyla Türkçeyi öğretmek amaçlanmıştır. "Türkçe Öğreniyoruz 1" kitabında daha çok günlük konuşmalara yer verilmiştir. Günlük iletişim için gerekli tanışma, karşılama, ziyaret gibi konuların yanında günlük yaşamdan kesit olan alışveriş, seyahat, postane ve bankada iş görme gibi konulara yer verilmiştir. Türkçe öğretiminin başlangıcı olan temel seviyeye ulaşma hedeflenmiştir.

"Türkçe Öğreniyoruz 2" kitabında günlük konuşmalarla beraber bazı basit metinler kullanılarak hayata dair karşılaşacakları olaylar ve durumlarda, örneğin, Otelde, Lokantada, Giyim Mağazasında, Piknikte, Doktorda, Dişçide, Kitapçıda, Üniversitede, Memur Hayatında, Tiyatroda, Benzincide, Uludağ'da gibi ünitelerde günlük ihtiyaçların giderilmesine yardımcı olunacak diyalog alıştırmalarına yer verilmiştir. "Türkçe Öğreniyoruz 3" kitabında yabancının ihtiyacı olan günlük bütün olaylar ile ilgili çok sayıda metinler vardır. Üniteler metinlerle beraber dilbilgisi alıştırmaları, güzel sözler, okuma parçaları ve şiirlerden oluşmaktadır. Metinler gazete ve kitaplardan derlenmiştir. "Türkçe Öğreniyoruz 4" kitabında Türk kültürünün tanıtılmasına ağırlık verilmiş olup, ayrıca Türkiyenin tanıtımı da yapılmıştır. Yazar "Türkçe Öğreniyoruz" kitap serisinden ilk dört kitabını bitiren öğrencilerin, 'üniversite öğrenimini sürdürebilecek düzeyde Türkçe öğrenebildiğini ifade etmektedir.

Yazarın "Türkçe Öğreniyoruz" serisinin ilk dört kitabında öğrencilerin kolayca anlayabileceği okuma parçası, metin ve diyaloglara yer verilmiştir. Konuşma, dinleme, okuma ve yazma becerisi amaçlanmış olup, bunların içinde konuşma becerisi daha ağır basmıştır. Ayrıca söz konusu kitaplarda fıkra ve

şiiirler yer almaktadır. Fakat bu durum, kitap serisinin 5. ve 6. sayılarında değişmektedir. Gerçek yaşamda öğrencilerin karşısına her türlü konudan yazılar geleceği ve özellikle üniversite öğrencilerinin sosyal ve fen bilimleri konularında sınırsız bir terim dünyasıyla tanışacaklarından dolayı öğrendikleri Türkçe'yi "Branş Türkçesi" ile geliştirmeleri hedeflenmiştir. Bu bağlamda "Türkçe Öğreniyoruz 5" kitabında Sosyal Bilimler ile ilgili, "Türkçe Öğreniyoruz 6" kitabında ise Fen Bilimleri ile ilgili metinler yer almıştır.

"Türkçe Öğreniyoruz 5" kitabında yer alan sosyal bilimlere ait metinler vasıtasıyla öğrencilerin sosyal bilimlerle ilgili konularda kelime ve terim dağarcıklarını geliştirmek ve üniversite öğrenimlerini kolaylaştırmak hedeflenmiştir. "Türkçe Öğreniyoruz 6" kitabında fen bilimine ait metinler yer almaktadır. Bu metinler Tıp, Astroloji, Çevre, Biyoloji, Kimya, Fizik ve Uzay Bilimlerine ait olup, fen alanlarında öğrenim göreceğ öğrencilerin Branş Türkçesine yardımcı olması hedeflenmiştir. "Türkçe Öğreniyoruz" serisinin 5. ve 6. kitaplarında yer alan bilimsel metinlerde hedef, bilimsel terim hazinesinin geliştirilmesidir. Ayrıca öğrencilerin bilimsel dilden haberdar olmaları hedeflenmiştir. Karşılaşılan terimler tam Türkçe, Türkçeleştirilmiş ve yabancı terimlerdir. İnceleme sırasında gözlemlerimizi aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

1. Sosyal alanlardaki terimler Fen alanlarında verilen terimlere göre daha çok sık karşılaşılan terimler olduğu gözlemlenmiştir.
2. Fen bilimlerindeki terimler daha çok yabancı dillerden Türkçeleştirilmiş terimlerdir.
3. Bazı terimler birçok bilim alanında ortak terimler olarak karşımıza çıkmıştır.
4. Metinlerde geçen terimlerin büyük çoğunluğu kullanım sıklık derecesi az olan terimlerdir.
5. Terimler net olarak branşlara ayrılarak düzenli bir şekilde verilmemiştir. Sadece metinde geçen terimlerle yetinilmiştir. Her bir sosyal alan ünitelere ayrılarak daha sistemli bir şekilde terim öğretimi yapılmadığı dikkat çekmektedir.
6. Kitapta geçen terimler metin içersinde olup öğretimi ile ilgili herhangi bir alıştırmaya raslanmamıştır. Bilimsel dil ön planda olup, öğretimi için sistemli bir öğretim yöntem ve tekniğine raslanmamıştır.

Ankara üniversitesine bağlı TÖMER (Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi) Diil Merkez tarafından yayınlanmış olan 'Yabancılar için Yeni Hitit Türkçe kitapları serisi en son olarak yenilenmiş olup 6 kitaptan oluşmaktadır. Temel, orta ve Yüksek seviyede ders kitabı ve çalışma kitabı olmak üzere her seviyede iki kitap olarak hazırlanmıştır. Genel olarak günlük iletişim, günlük hayat ve genel yaşam ile ilgili konuşma, dinleme, okuma ve yazma etkinlikleriyle yabancılara Türkçe öğretilmesi amaçlanmıştır. Dilbilgisi çalışmalarına da yer verilmiştir. Bütün seriyi incelediğimizde özel olarak terim

öğretimine yer verilmemiş olup sadece metinler içinde bazı terimler geçmiştir. Yüksek seviye (B2,C1) ders kitabında 30. sayfada "Korku" ile ilgili Türkçeye İngilizceden geçmiş terimler yer almıştır. 'Ablütofobi (yılanma korkusu), Akrofobi (yükseklik korkusu), Aviofobi (uçma korkusu), Fotofobi (ışık korkusu), Hidrofobi(su korkusu)' gibi korku terimlerine açıklamalarıyla beraber verilmiştir. Bu terimler çalışma kitabında da yer almıştır. Ayrıca "Korkudan Fobiye" isimli okuma parçası da verilmiştir. "Uzaydayız" isimli ünite (s. 138) uzay bilimi ile ilgili terimler (Göktaşı, büyük patlama, Samanyolu, yerküre, güneş sistemi, uydu, uzay, gezegen, kozmik, galaksi vs.) yer almıştır. Bu terimlerin açıklamaları yapılmış ve eşleştirme yöntemi ile alıştırma örneği verilmiştir. Ayrıca alan bilgisi içeren paragrafta boşluk verilmiş ve boşluk doldurma yöntemi ile boşluklara uygun terimin koyulması istenmiştir. Burada kısmen de olsa uzay bilimi ile Türkçe bilgisi beraber verilerek alan birleştirme yoluyla öğretim yapıldığı gözlenmiştir.

Sonuç olarak;

1. Yer alan çeşitli terimler normal kelime öğretimi çerçevesinde ele alınmıştır. Terim içeren konular özel olarak terim öğretmek için seçilmemiştir.
2. Yüksek seviye kitabında terim öğretimi ile beraber alan öğretimine kısmen yaklaşılmış olup yeterli düzeyde olmadığı gözlenmiştir. Uzay bilimine ait yer alan terimler de azdır.

Türkçe terim öğretimi ile ilgili problemin daha net ortaya konulması adına daha önce yayınlanmış ve dil eğitim kurumlarında uygulanmış yabancılara yönelik Türkçe öğretim setleri ve metot ders kitapları incelenmiştir. Bu kitaplar kısaca tanımlanacak olursa;

Yabancılara Türkçe Öğretim ders kitapları, çalışma ve alıştırma kitaplarına dair incelememizin sonucu olarak; Ders kitaplarında seviye yükseldikçe terimlerle daha sık karşılaşıldığı gözlenmiştir. Bunun sebebi olarak seviye yükseldikçe orta ve yüksek seviyeye gelen öğrencilere çeşitli bilim dalları ve mesleklerle ilgili seviyeye uygun kelimelerin verilmesiyle kelime dağarcığının artırılması ihtiyacıdır. Fakat incelenen kitaplarda yeterli sayıda terimlere yer verilmediği için öğrencilerin çeşitli bilim dalları ve meslek ile ilgili kelime bilgilerinin yetersiz kalacağı fikri oluşmuştur.

Öğretilecek terimlerin düzenli ve sistemli öğretimi ile öğretim tekniği yeterli değildir. Metin sonunda sadece metni anlamaya yönelik sorular mevcuttur. Sorular vasıtasıyla öğretmenin metni anlamaya yönelik sorular cevaplandığında terimleri düz açıklamaktan başka herhangi bir öğretim tekniği kullanılmayacağı tahmin edilmektedir. Resimlerle gösterme ve eşleştirme yöntemlerine yer verilmiş olsa da sayısı yeterli değildir. Hangi yöntem ve teknik kullanılırsa kullanılsın verilen cümle, paragraf ve metinler alan bilgisi içermelidir. Alan bilgisi mevcut cümle, paragraf ve metinleri okuyan öğrenci kendi alanı ile ilgili ön bilgisini kullanarak Türkçe terimleri öğrenmesi daha da

kolaylaşacaktır. Bunun için terimler sistemli bir öğretim programı ile öğretilmelidir. Öğretim yöntem ve teknikleri çoğaltılmalıdır.

Verilen terimlerin tam Türkçe, Türkçeleştirilmiş veya yabancı dilden geçmiş terimler olup olmadığı belirtilmemiştir. Öğretilecek terimlerin tam Türkçe, Türkçeleştirilmiş veya yabancı dilden geçmiş terimler olduğu öğretim sırasında belirtilmeli ki, öğrencilerin daha önce dil bilgisi kurallarına göre öğrendiği Türkçeye ters olmamalıdır.

Bilim alanlarındaki ortak terimler gözlenmiş olup ayrı olarak belirtilmemiştir. Disiplinlerarası çalışmalar yapılarak ortak terimlerin belirlenip birbirlerine yakın bilim alanlarına mensup öğrencilere öğretilmelidir. Verilen terimlerin günlük hayatta kullanım sıklığına dikkat edilmemiştir. Sözlüklerde kelimelerin kullanım sıklık derecesine bakılarak, terimler belirlenmeli ve öğretimde öncelikle kullanım sıklık derecesi yüksek olanlara yer verilmelidir.

Buna karşılık yabancılara İngilizce öğretim ve özellikle terminoloji öğretimi için hazırlanmış olan kitaplar incelendiğinde daha planlı bir öğretim için hazırlanıldığı ortadadır. İngilizce terminoloji öğreten kitaplarda İngilizcesi "Content-Based Instruction" olan yöntem kullanıldığı gözlenmektedir. "Content-Based Instruction" kavramını Türkçe olarak tam karşılığı "İçerik temelli Öğretim" olarak söyleyebiliriz. İçerik temelli öğretimde alan konusu temel alınarak yapılan dil öğretiminde içerik ile dil birleştirilerek beraber öğretilir. Bu yöntem yabancı dil öğretiminde veya ikinci dil öğretiminde kullanılır. Öğrenen kişi alanı ile ilgili terimlerin ikinci dilin karşılığını öğrendiği gibi aynı zamanda o dili öğrenmekte ve pekiştirmektedir. Kısacası bu yöntem, ana dil öğrenenler için değil, ikinci dil öğrenenlere uygulanır. Burada önemli olan husus, alan konusu iyi seçilmeli ki hem konu öğrenilmeli hem de dil öğrenilmelidir. Öğretici her iki dalda yeterli bilgi sahibi olmalıdır. Dil öğretmeni yararlandığı akademik konuda bilgi sahibi değilse, alan öğretmeni ile paralel olarak bir sınıf ortamında ders verilmelidir [Larsen ve Freeman: 141].

Ekonomi alanında yabancılara İngilizce öğretmek maksadıyla "Professional English" serisi tıp, hukuk, iktisat, muhasebe, işletme, finans, sekreterlik, otelcilik ve pazarlama gibi yaklaşık 10 alanda iş hayatında yardımcı olacak nitelikte hazırlanmıştır. Bu kitaplarda alana ait genel kavram ve terimlerin öğretilmesiyle en az orta seviye İngilizce bilen 16 yaştan büyük dil öğrenenler için başarılı bir iş hayatı oluşturma hedeflenmektedir. Seride pazarlama alanında hazırlanmış olan kitap incelenmiştir. Kitap birinci olarak genel kavram ve terimler bölümü olmak üzere ürün, ücret, promosyon, tüketici, planlama gibi 8 bölümden oluşmuştur. İngilizce öğretmek için boşluk doldurma, anlam karşılaştırma, kelime bulma, cümle tamamlama, diyalog tamamlama, tablo doldurma, bulmaca, kelime-anlam karşılaştırma, doğru-yanlış gibi alıştırmalardan ve konu ile ilgili test sorularından yararlanılmıştır.

Çeşitli bilim, sanat veya meslek alanlarına ait konuların öğretilmesi o alana ait terimlerin kullanılmasıyla daha iyi olacaktır. Öğretilecek terimin ilgilisi

olan alan dışı cümle, paragraf ve metin oluşturulması oldukça güçleşir. Oluşturulsa da kısır kalacaktır. Bu durumda terimin doğru öğretilmesi, benimsetilmesi ve anlamlandırılması istenen ölçüde olmayacaktır. Bu durumun tersini düşünecek olursak; terimler ancak mensub olduğu bilim veya meslek alanına ait konularla beraber öğretilmesi halinde uygun bir öğrenim gerçekleşir. Terim öğretiminde terimin mensup olduğu alan konularından başka cümle, paragraf ve metin içinde geçtiği zaman terimin manasına dikkat çekilmesi güçleşecektir. Ancak cümle, paragraf ve metin içinde alana ait bilgi içerdiği zaman terimin manası ortaya çıkacaktır.

Alan bilgisi ile beraber alana ait terimlerin öğretilmesi ve öğrenilmesi kolaylaşacağı kesindir. Bunun olabilmesi için iki husus önemlidir. Birincisi alan bilgisine sahip olan Türkçe öğretmeni tarafından öğretilmesidir. İkincisi alan öğretmeni tarafından terimlerin Türkçe öğretilmesidir. Her iki durumda da alan temelli terim öğretimi gerçekleşir. Bu hususta yabancılara alan İngilizcesi öğretmek için hazırlanan kitaplar, konuşma klavuzları ve dergiler incelendiğinde alan temelli öğretim ile karşılaşılmaktadır. Dünyada İngilizce öğretmede sık karşılaşılan bu yöntem ile Türkçe alan terimlerinin ve sözcüklerinin öğretilmesi mümkündür.

Terim Öğretim Yönteminde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar ile Öneriler:

1. Öğrencilerin kendi uzmanlık alanlarına ait terimlerle birlikte yakın bilim alanlarındaki ortak ve önemli terimlerin öğretilmesi de zorunludur. Bunun için disiplinlerarası terim çalışması yapılarak öğretilecek terimler belirlenmelidir. Örneğin, Tıp uzmanı olan öğrenciye Kimya ve Biyoloji alanındaki ilgili terimlerin tespit edilip verilmesi gerekir.
2. Bose & Ilangovan, öğretilecek kelimelerin seçiminde dikkat edilmesi gerekli iki husus olarak; aktif ve pasif kelimelerin tespiti ile her seviyeye göre kelimelerin tespitini saymaktadır [Bose, 2009, 255]. Buna göre terimlerin seçilip öğretilmesinde bilim alanına ait terimlerin kullanım sıklık derecesi yüksek olanların belirlenmesi ve öğretilmesi gerekmektedir.
3. Öğretilecek terimlerin tam Türkçe, Türkçeleştirilmiş veya yabancı dilden geçmiş terimler olduğu belirtilerek öğretilmelidir.
4. Terim öğretim yöntem ve tekniklerinin çeşitlendirilmesi gerekmektedir.
5. Terim öğretimi yapılırken verilen alıştırımların bütününde yer alan cümleler ilgil bilim veya meslek alanına ait bilgiler içermelidir.
6. Terim öğretiminde alan veya mesleki bilgi ile o alana veya mesleğe ait terim bilgisi Türkçe ortamında bütünleştirilmelidir.

Yapılan çalışmaların sonucunda yabancılara Türkçe terim öğretim programının olmadığı saptanmış ve Türkçe öğretim sırasında terim öğretimine

yeterli yer verilmediği gözlenmiştir. Mesleki ve Akademik Türkçeyi öğretim alanlarında gerekli adımların atılması ve söz konusu alanların geliştirilmesi gerekmektedir. Mesleki Türkçesi veya o bilim dalına ait terim öğretiminin bir yolu olarak İngilizce terminoloji öğretimi yöntem ve tekniklerinden yararlanılmalıdır. Böylelikle Türkçe bilimsel terimlerin öğretilmesi ve geliştirilmesi çalışmalarını hızlandırmak mümkün olacaktır.

KAYNAKLAR

Bose, M.N.. Pangovan, P.English Language Teaching (Contents&Methods), New Century Book House, India, March, 2009.

1. Hengirmen, M. (1993). Türkçe Öğreniyoruz Serisi (1,2,3,4,5,6) Ankara : Engin Yayınevi.
2. Larsen-Freeman Diane. Techniques And Principles In Language Teaching. Oxford University Press. Second Edition.
3. Sweeney S. Test Your Professional English. Pearson Education Limited. England, 2002.
4. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitap Serisi (A1, A2 Temel), (B1 Orta), (B2, C1 Yüksek) ve Alıştırma Kitapları. Tömer Yayınları, Ankara, 2009.
5. www.tdk.gov.tr

ТҮЙІН

Мақалада шетелдіктерге түрік тілін оқытуға арналған оқулықтардың жағдайы терминологиялық тұрғыдан қарастырылады. Сондай-ақ түрік тілін орта және жоғары деңгейде білетін тіл үйренушілерге бастама ретінде кәсіби және ғылыми терминдерді оқытудың жаңа технологиясы ұсынылады.

RESUME

In this article coursebooks which are designed to teach Turkish as a Foreign Language have been discussed from the point of terminology. Besides, new technology of teaching professional and scientific terms are presented for Intermediate and Advanced Level students.

Ömer Faruk EREN

Süleyman Demirel Üniversitesi

Yüksek Lisans Öğrencisi

YANSITICI ÖĞRETİM YÖNTEMİ ile YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ

Giriş

Türkçenin dünya üzerinde yaygın olarak öğretilen bir dil haline geldiği günümüzde, söz konusu olan Türkçe'nin nasıl daha etkin bir surette öğretileceği meselesidir. Dil öğretiminde uygulanan pek çok metod arasından doğru bir seçim yapmak için evveliyetle; analiz,sentez ve değerlendirme süzgecinden doğru bir şekilde metodların geçirilmesi ve nihai bir sistemde karar kılınması ehemmiyet arz etmektedir.Tabiki bunun içinde metodların ele alınması ve uygulanması